

Received / Makale Geliş Tarihi 30.10.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(102), 3630-3639

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10452591

Kübra Emiroğlu

<https://orcid.org/0009-0009-4828-2370>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Özlem Uri

<https://orcid.org/0000-0002-0777-3730>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Süleyman Tekdemir

<https://orcid.org/0000-0002-1576-8173>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Mehmet Akboğa

<https://orcid.org/0009-0008-0017-6627>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Rıdvan Tarhan

<https://orcid.org/0009-0000-1766-0695>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Songül Öncü

<https://orcid.org/0009-0002-2556-3726>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Yahya Kamçı

<https://orcid.org/0009-0009-6576-6385>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Mehmet Arslan

<https://orcid.org/0009-0001-7469-9091>
MEB, Diyarbakır / TÜRKİYE

Uzaktan Eğitimin Geleceği ve Yüz Yüze Eğitim ile Karşılaştırılması

The Future of Distance Education and Comparison with Face-to-Face Education

ÖZET

Günümüzde teknoloji ve iletişim alanında meydana gelen değişimler her alanda olduğu gibi eğitimde de kendini göstermektedir. Ülkeler eğitim sistemlerini değiştirip dönüştürürken, doğal afetlerle birlikte pandemileri de göz önünde bulundurmaya zorlanmaktadır. Uzaktan eğitim, gelişen teknoloji ve internet sayesinde zamandan ve mekândan bağımsız olarak öğrencilere ve yetişkinlere verilen eğitim sistemidir. Uzaktan eğitim sistemleri sayesinde öğrenme ortamları çoklu ve karma sistemlerle desteklenmektedir. Uzaktan eğitim iletişim teknolojileri ile birlikte birçok açıdan geleneksel eğitim sistemlerine katkı sağlamış ve yaşam boyu öğrenmeyi hayatımızın içine sokmuştur. Öğrenme yaşamın kendisi ile başlayıp, ölüme kadar bir süreci içermektedir. İletişim teknolojileri sayesinde öğrenme ortamları geleneksel okul sınırları içinden çıkarak, insanların kendilerini yetiştirebilecekleri imkânlarla olanak sağlamıştır. Her ne kadar uzaktan eğitim yüz yüze eğitim kadar başarılı olmasa da özellikle zamana, mekân, uzaklık ve ekonomik nedenlerle okumamış ya da yaptığı işte gelişip yükselmek isteyen insanlar için bulunmaz bir yöntemdir. Bu çalışmada uzaktan eğitimin tanımı, tarihi, avantaj ve dezavantajları ile yüz yüze eğitimle kıyaslanmasına dair betimsel analiz yöntemi kullanılarak bilimsel makaleler incelenmiştir. Verilerin analizi sonucu elde edilen bilgiler, bulgular bölümüne yazılmıştır. Tespit edilen bulgulara göre, uzaktan eğitimin kalitesini artırılması için, öğrenme ortamlarının teknolojik alt yapılarının geliştirilmesi, internet veri hızlarının artırılması, öğrencilerin tablet ve bilgisayar ihtiyaçlarının giderilmesi, ders içeriklerinin oyunlarla zenginleştirilmesi, müfredatın sadeleştirilmesi ve öğretmenlerin teknolojik okur-yazarlıklarının artırılması gerekir. Aynı zamanda ülkelerin özellikle pandemilerden yola çıkarak, uzaktan eğitim sistemlerini, yüz yüze eğitim standartlarına getirecek çalışmalar için tüm paydaşlarıyla işbirliği içinde olmaları daha iyi sonuçlar doğuracaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzaktan Eğitim, Pandemi, Yüz Yüze Eğitim, Akademik Başarı

ABSTRACT

Today, changes in technology and communication are evident in education as well as in every field. While countries change and transform their education systems, they have to take pandemics into consideration along with natural disasters. Distance education is an education system provided to students and adults regardless of time and place, thanks to developing technology and the internet. Thanks to distance education systems, learning environments are supported by multiple and mixed systems. Distance education, together with communication technologies, has contributed to traditional education systems in many ways and has brought lifelong learning into our lives. Learning includes a process that starts with life itself and ends with death. Thanks to communication technologies, learning environments have gone beyond the boundaries of traditional schools and provided opportunities for people to educate themselves. Although distance education is not as successful as face-to-face education, it is an invaluable method, especially for people who have not studied due to time, place, distance and economic reasons, or who want to improve and improve in their job. In this study, scientific articles were examined using the descriptive analysis method on the definition, history, advantages and disadvantages of distance education and its comparison with face-to-face education. The information obtained as a result of the analysis of the data was written in the findings section. According to the findings, in order to increase the quality of distance education, the technological infrastructure of learning environments should be developed, internet data speeds should be increased, students' tablet and computer needs should be met, course contents should be enriched with games, the curriculum should be simplified and teachers' technological literacy should be increased. At the same time, it will yield better results if countries cooperate with all their stakeholders to work on bringing distance education systems to face-to-face education standards, especially considering pandemics.

Keywords: Distance Education, Pandemic, Face to Face Education, Academic Success

1. GİRİŞ

Dünya sürekli olarak bir gelişim ve değişim döngüsü içine girmiştir. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak toplumsal alanda da değişimler gözlemlenmektedir. Değişimlerden etkilenme derecesine göre eğitimdeki değişimler en başta yer almaktadır. Ülkeler eğitim sistemlerini günün koşullarına göre dizayn etme çabası içinde girdikleri günümüzde, iletişim teknolojilerinin eğitim alanlarına entegre edilmesi hususu büyük önem arz etmeye başlamıştır. İletişim teknolojileri sayesinde eğitim için ayrılan kaynakların daha etkili kullanılması, öğrenme ortamlarının daha esnek hale getirilmesi ve öğrenme kalitesinin artırılması sağlanmaktadır. İletişim teknolojilerinin eğitim öğretim ortamlarına entegre edilmesi yollarından biri de uzaktan eğitimidir. Uzaktan eğitim kavramı her ne kadar daha önce kullanılan bir kavram olsa da pandemi süreci ile daha popüler bir hal almıştır. 2019 yılında Çin’ de ortaya çıkan Koronavirüsten dolayı, ülkelerin; sağlık, eğitim, ekonomi ve sosyal yaşam alanları gibi birçok alanda değişimler olmuştur. Ülkemizde de çok yoğun bir şekilde görülen pandemi hayatın birçok alanını olumsuz etkilemiştir. Pandemiye bağlı olarak birçok ülke her alanda olduğu gibi eğitim alanında da öğrencilerin geri kalmaması adına çözümler üretmeye ve değişik eğitim modelleri denemeye başlamışlardır. Bu eğitim modellerinden, uzaktan eğitim modeli bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada, pandemi süreci, uzaktan eğitimin tanımı, tarihsel gelişimi, sahip olduğu özellikler, modelleri, fayda ve zararları ile uzaktan eğitim uygulamaları açıklanmaya çalışılacaktır.

1.1. Pandemi

Dünyanın var olduğu günden bugüne çok sayıda deprem, sel, yangın ve felaketle yüz yüze kalmıştır. Pandemiler bunlardan sadece biridir. İnsanlık tarihi boyunca çok sayıda pandemi yaşanmış, milyonlarca insan ölmüş, birçok imkândan da yoksun kalmışlardır. En son 2019 yılında Çin’de ortaya çıkan koronavirüs de bunlardan biridir. Pandemi, coğrafi bir sınırlama olmaksızın belirli bir zaman periyodundaki enfeksiyonların sayısı olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2020). Çin’deki bu virüs kısa zamanda dünyanın birçok ülkesine yayılmış ve etkileri ülkemizde de ağır bir şekilde hissedilmiştir. Dünya Sağlık Örgütü, bu virüsün hızlı yayılımından ötürü 11 Mart 2020’ de küresel bir pandemi ilan ettiğini açıklamak zorunda kalmıştır. Covid-19 pandemi ile birlikte insanların tüm hayatlarında çok sayıda olumsuzluk yaşanmış, sağlık, ekonomik, sosyal ve eğitim alanında sorunlar baş göstermeye başlamıştır. Özellikle sağlık ve eğitim alanında ortaya çıkan olumsuzluklar, çok sayıda anne babayı, öğretmeni ve öğrencileri etkilemiş, değişik eğitim modelleri üzerinde çalışmaların yapılması zorunluluğunu doğurmuştur.

1.2. Uzaktan Eğitim

Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte insan yaşamında çok sayıda değişim ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak sağlık, ulaşım, iletişim, eğitim ve daha birçok alanda yaşam kalitemizde değişimler olmaya başlamıştır. Uzaktan eğitim işte teknolojideki bu değişim ve gelişmenin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Pandemi ile birlikte hem ülkemizde hem de dünyada adından sıkça söz ettiren bir kavram haline almıştır.

Uzaktan eğitim kavramı ilk kez Wisconsin Üniversitesi’nin 1892 Yılı Kataloğunda terim olarak kullanılmaya başlanmış ve yine aynı üniversitede yönetici olan William Lighty tarafından 1906 yılında yazdığı bir makalede dile getirmiştir.

Uzaktan eğitimin tanımını yapmak her ne kadar güç ise de bu konuda yapılan tanımlar şu şekilde sıralanabilir;

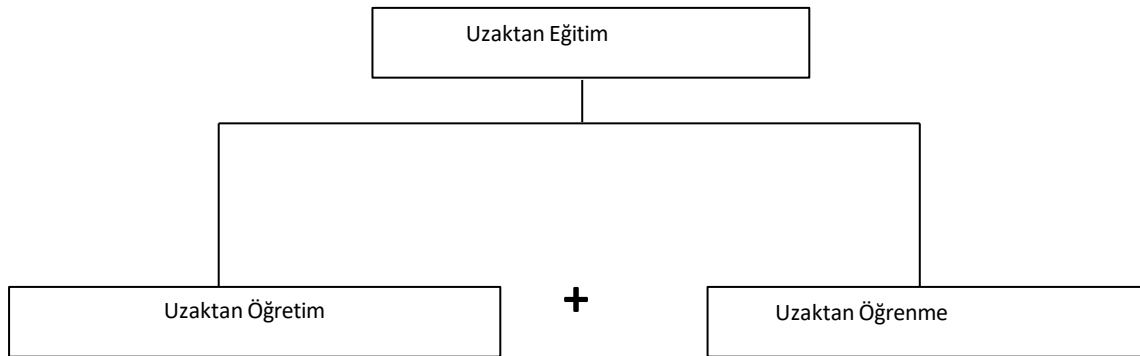
- Eğitici ile öğrencilerin aynı kapalı ortamda bulunmasına ihtiyaç duyulmaksızın, öğrenmeye dair etkinliklerin planlanıp yapıldığı ve öğrenme ortamlarının buna göre düzenlendiği eğitim türüdür.
- Uzaktan eğitim, öğrencilerin buldukları yerlerden ayrılmadan bilgilendirilmesi, teknolojinin öğretme süreçlerinin içine dâhil edilerek kullanılması, öğrenci ilgi ve yeteneklerine göre öğrenme ortamlarına teknik medyanın ilkeleri ile akla uygun davranış kalıplarının oluşturularak, iş bölümü içinde bilginin sunulmasıdır.
- Uzaktan eğitim, tıpkı yüz yüze eğitimde olduğu gibi öğretmen ve öğrencilerin sınıflara ayrıldığı, sunu ya da seminer gibi ders anlatıldığı bir öğretim yöntemidir.
- Dersliklerde, sınıflarda veya öğrencilerin buldukları yerlerde öğretmenlerin herhangi bir gözetiminin olmadığı, her düzey eğitim öğretimin yapılabildiği, ders planı, programı ve rehberliğin yapılabildiği bir eğitimidir.

- Geleneksel eğitim uygulamalarında önem arz eden öğrencinin yaş kategorisi, öğretimin yeri, zamanı, yöntem ve teknik ile araç gereç gibi sınırlılıklara bağlı kalmaksızın medya iletişim araçları ile tüm etkinliklerin yapıldığı öğretim şeklidir.
- Teknolojik medya araç gereçleri ile gerçekleştirilen bir eğitim biçimidir.
- İki yönlü iletişimin medya araç gereçleri ile sağlandığı, daha çok öğrencilerin derslerinde destek sağlamak için kullanılan bir yöntemdir.
- Farklı öğrenim ortamlarında farklı zamanlarda ve farklı yerlerde planlanan etkinliklerin, elektronik iletişim araçları ile insanlara aktarılması yoludur (Adıyaman, 2014).

Uzaktan eğitim sistemlerinin kuruluş amaçlarının başında, çok dağınık alanlara yayılmış olan, ülkenin farklı yerlerinde farklı hayat koşullarına sahip öğrencilerin eğitim öğretim süreçlerine dâhil olmasını sağlamaktır. Uzaktan eğitimle birlikte hayatımıza daha önce girmemiş olan bazı kavramlar, günlük hayatımızın içine dâhil oldu. Bunlar: açık ilköğretim, açık lise ve açık üniversitedir. Uzaktan eğitim iki ana kategoride karşımıza çıkmaktadır. Uzaktan öğretim ve uzaktan öğrenim olmak üzere kategorize edilmektedir. Uzaktan öğretim, öğrencilerin ihtiyaç duyduğu ders araç gereçlerini hazırlayan, ders geliştirme süreci içinde hazırlık çalışmalarını yürüten bir kurumun ders geliştirme sürecini temsil ederken; uzaktan öğrenim, öğrencinin bakış açısından bu sürecin değerlendirme aşamasını temsil etmektedir.

Uzaktan eğitim süreci, öğretme ve öğrenme süreçlerini bir arada tutan bir kavramdır. Uzaktan öğretim ve öğrenme arasındaki ilişki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Uzaktan Öğretim ve Uzaktan Öğrenme İlişkisi

Kaynak: Keegan, 1996.

Uzaktan eğitim her ne kadar başlangıçta yazı şeklinde başlamış ise de, sonradan radyolardan, televizyonlardan ve bilgisayarlardan da faydalanılmıştır. Günümüzde ise bunlarla birlikte, e-posta, çevrimiçi seminerler ve internet araç gereçleri de kullanılmaktadır. Bu araçlar ve gereçler sayesinde yüz yüze bir eğitim ortamına benzer sınıf ortamları oluşturulmuş, öğretmenlerin öğrencilere, öğrencilerin birbirlerine ve öğretmenlerine sorular sorabildiği bir öğrenme ortamı haline gelmiştir.

1.3. Uzaktan Eğitimin Tarihi Gelişimi

Uzaktan eğitim ile ilgili ilk çalışma, 1728 yılında Boston gazetesinde “Steno Dersleri” ile başlamıştır. Bu ilk çalışmadan sonra, 19. yüzyılda İsveç Üniversitesi’nde hanımlara “Mektupla Kompozisyon Dersleri” adı altında ikinci bir çalışma yapılmıştır. 1843 yılında University Correspondence Collage ve diğer bazı ticari işletmeler, personellerine mektupla öğretim yapmaya başlamışlardır. Mektupla öğretim verilmesinin temel nedeni, eğitimlerini kolej seviyesine kadar sürdürmek isteyen kişilerin; yaş, meslek, buldukları yerlerin koşulları ve uzaklıklarından dolayı yüz yüze eğitime gelme olanaklarının olmamasıdır. Bundan dolayı da Mektupla Öğretim Üniversitesi (Correspondance University) adında bir üniversite kurulmuştur. Mektupla öğretimden sonra uzaktan eğitime dair ikinci gelişme radyo yayınları olmuştur. İlk eğitsel radyo yayını 1920 yılında ABD’de uygulamaya konulmuştur. ABD’de başlayan bu akımla birlikte diğer ülkelerde bunu kullanmaya ve yaygınlaştırmaya başlamışlardır. 1932-1937 yılları arasında yine ABD’de IOWA Üniversitesi bünyesinde uzaktan eğitime dair ilk televizyonu yayını başlamıştır. Uzaktan eğitimde televizyon kullanımının yaygınlaşması 1940’lardan sonra olmuştur. Televizyonların eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılmaya başlanmasıyla, okur-yazarlık oranı artmaya başlamıştır. Özellikle İtalya

Televizyon Okulu (Tele-scoula) projesinin uygulamaya konulmasıyla okuryazar olmayan 5,5 milyon insanın sayısı neredeyse 2 milyon seviyelerine kadar düşürülmüştür (İşman, 1998:49).

ABD’de teknolojik gelişmelerin artması, ticari kuruluşların uzaktan eğitime verdikleri önemle birlikte uzaktan eğitime dair yeni eğitim anlayışının ortaya çıkmasına, farklı öğretim modellerinin gelişmesine ve yeni öğrenme tekniklerin kullanımına imkân sağlamıştır. Bu dönemdeki gelişmelere bağlı olarak eğitim; bilgisayar, uydu ve video konferans yollarıyla yapılmıştır. Uzaktan eğitime öncülük eden ABD’de, Kentucky Sanal Üniversitesi, Western Governors Üniversitesi, Pennsylvania ve Güney Carolina Üniversiteleri, uzaktan eğitim sistemine dâhil olan birkaç üniversiyete örnek verilebilir. İngiltere’de ise, United Kingdom Open University (UKOU) adlı üniversite bünyesinde okuduğu yaklaşık 223.00 öğrenci ile İngiltere’nin en büyük üniversiteleri arasına girmiştir.

Türkiye’de uzaktan eğitim ile ilgili gelişmelere daha çok insanların sahip oldukları sosyo-ekonomik şartlara göre şekillenmiştir. Özellikle yabancı uzmanların yaptıkları tavsiyeler doğrultusunda belirli teknik konuların eğitimi için 1960’ların başında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Mektupla Öğretim Merkezleri kurulmuştur. Bu ekonomik yöntemle birlikte çok sayıda insan eğitimlerini tamamlamıştır. Yine 1975’lerde öğretmen yetiştirmek kurulan ve fen ile matematik alanında eğitim veren Deneme Yüksek Öğretmen Okulu; yüz yüze eğitimin yanında, mektup, radyo ve televizyonla eğitimi birleştirerek, uzaktan eğitim fırsatı sunmuştur. 1974-1979 yılları arasında eğitim öğretimi devam ettiren Yaygın Yüksek Öğretim Kurumu, üniversitelerde yığılmanın önüne geçmek için lise ve dengi okul çıkışlı öğrencilere öğretim olanağı sunmak adına ön lisans bölümlerini uzaktan eğitim kapsamına almış ve ihtiyaç duyulan ara insan gücünün yetiştirmeyi hedeflemiştir (Özdil, 1986:21-33; İşman, 1998:41). İlk televizyon kanalı olan TRT, 1968 yılında yayın hayatına başlamış ve başladığı gün itibari ile eğitim yayınları yapmıştır. Uzaktan eğitim kapsamında 1982 yılında kurulan Açık Öğretim Fakültesi sayesinde binlerce insan lisans programlarına kayıt yaparak, bölümlerinden başarılı bir şekilde mezun olmuşlardır. Açık Öğretim Fakültesinin dersleri aynı zamanda radyo ve televizyon yayınlarıyla da desteklenmiştir (İşman, 1998:52).

1.4. Uzaktan Eğitimin Özellikleri

Uzaktan eğitim sayesinde kalabalık topluluklara kısa zamanda eğitim vermekle, zamandan, mekândan vb. açılardan yarar sağlanmaktadır. Öğretmenler açısından bakıldığında, uzaktan eğitim sayesinde aynı anda birçok kişiye hitap edebilmeleri, tek bir etkinlik kâğıdı ile dersi işleyebilmeleri, genellikle yaş grubunun büyük olmasından dolayı sunu yoluyla ders işleme imkânının olması gibi özelliklere sahipken; öğrenciler açısından değerlendirildiğinde öğrenciler bağımsız hareket edebilmeleri, yerini ve zamanını kendisinin belirleyebilmesi ve etkinlikleri seçme imkânlarının gibi olanaklara sahiptirler. Bunların dışında uzaktan eğitimin diğer özellikleri şu şeklide sıralanabilir (Özdil, 1986:6-7);

- Öğrenci merkezli olması,
- Ekonomik olması,
- Zamandan ve mekândan bağımsız olması,
- Yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi,
- Geniş kitlelere hitap ediyor olması.

Uzaktan eğitim ekonomiktir. Çünkü basılı metinleri, TV yayınlarını ve diğer görsel işitsel araçları tek bir merkezden üretilmesine olanak verir. Yerel kaynaklardan azami derecede fayda sağlanması, öğrenci başına düşen maliyeti düşürmesi ve öğrencinin kendi başına aktif çalışmasına olanak sağlaması diğer özelliklerindedir.

1.5. Uzaktan Eğitimin Önemi

Uzaktan eğitimde, geleneksel eğitimde yaşanan sıkıntıların büyük çoğunluğu yaşanmamaktadır. Bunların başında uzaklık, kurum kapasitesi, eğitmen yetersizliği, materyal maliyeti ve yaş gibi sıkıntılar görülmemektedir. Uzaktan eğitimin bu avantajlarından dolayı ülkeler eğitim sistemlerini baştan düzenleyerek, uzaktan eğitimi de kapsayan eğitim modelleri geliştirmeye başlamışlardır. Dünyada meydana gelen teknolojik gelişim ve değişimlere bağlı olarak, bilginin hızlı üretilmesi ve yayılması ile birlikte “hayat boyu öğrenme” kavramını insanların yaşamında yerini almıştır. Teknolojiye ulaşma olanakları olan tüm yetişkin bireyler, zamana ve yaşa bağlı kalmaksızın öğrenmelerinin tüm yaşamlarına yayabilmektedirler. Uzaktan eğitim, zaman, mekân ve yaş sınırı olmadığı için herkesin hayatında önemli bir yer tutar. Fırsat eşitliğine imkân sağlar. Uzaktan eğitim sayesinde, insanlar; engellerinden, ekonomik

yetersizliklerinden ya da eğitim kurumlarına olan uzaklıklarından dolayı eğitim imkânlarından yoksun kalmazlar (Yıldız, 2004:201).

1.6. Uzaktan Eğitimde Modeller

Uzaktan eğitimde, diğer öğrenme modellerinde olduğu iletişim ve etkileşim çok önemli bir yer tutar. Uzaktan eğitimde iki temel model ön plana çıkmaktadır. Bunlar; tek yönlü iletişim ve çift yönlü iletişimdir. Tek yönlü iletişim; öğrenme ortamlarında öğrencilerin birbirleri ve öğretmenleri ile olan iletişimleri tek yönlüdür. Bundan dolayı da gruplar hem birbirlerine hem de eğiticilere soru sorma imkânına sahip değillerdir. Öğrenciler derslerini daha çok izleyerek, dinleyerek ya da bilgisayar, tablet ve cep telefonundan bakarak öğrenmeye çalışırlar. Derslerde dağıtım, mektupla, e-postayla, radyo ve televizyonla dağıtılabilir (İşman, 1998:19-21).

Çift yönlü iletişime bakıldığında öğrenme ortamlarında bulunan öğrencilerin kendi aralarında ve öğretmenle iletişimleri çift yönlüdür. Herkese soru sorabilir, tartışma ortamına dâhil olabilir, fikir ve düşüncelerini aktarabilir durumdadır. Bu öğrenme ortamları sesli veya görüntülü olabilmektedir. Çift yönlü iletişimde dağıtım, radyo, televizyon ve bilgisayarlı konferans şeklinde olmaktadır. Bu dağıtım şekilleri, ilkokuldan yükseköğretime kadar çeşitli ülkelerde başarılı bir biçimde uygulanmıştır.

Uzaktan eğitim sisteminin tarihsel süreçte beş ana kuşağa ayrıldığını görmekteyiz. Bunlar;

1. Yazışma modeli
2. Çoklu ortam modeli
3. Tele öğrenim modelinde
4. Esnek öğrenim modeli
5. Akıllı esnek modelidir (Caladine, 2001:117; Taylor, 2001:3).

1.7. Uzaktan Eğitimin Çeşitleri

Video Konferans: Öğretmenlerin, öğrencilerle direk etkileşim içinde olmak için canlı derslerde kullandıkları uzaktan eğitim çeşididir. Bireysel dersler için kullanılabilir gibi, kalabalık sınıf ortamları için de kullanılabilir.

Eş zamanlı eğitim: Öğrencilerin aynı sınıf ortamını kullandıkları ancak öğretmenin uzaktan bağlanarak ders işlediği, uzaktan eğitim çeşididir. Öğretmen ve öğrenciler telekonferans özelliği içeren video yöntemi kullanılmaktadır.

Eş zamansız eğitim: Öğrencinin zamana bağlı kalmaksızın istediği zaman eğitim alabildiği çevrimiçi özellikleri zayıf olan ama kısıtlayıcı özellikleri daha az olan uzaktan eğitim çeşididir. Daha çok öğrencilere ödev vermek ve sonradan ders çalışabilecekleri bir ortam için kullanılmaktadır. Öğrenciler verilen ödevleri tek başlarına bağımsız olarak yapmaktadırlar.

Sabit zamanlı: Eş zamanlıdan farklı olarak öğrencilerin aynı öğrenme ortamında bulunmalarına gerek yoktur. Önceden belirlenen saate öğrencilerin giriş yapmaları istenir. Çevrimiçi dersler buna örnek gösterilebilir.

Bilgisayar tabanlı: Sabit ve eş zamanlı uzaktan eğitimin bilgisayar tabanında kullanılması çeşididir. Daha çok bilgisayar laboratuvarına sahip olan okullarda yaygın olarak kullanılan uzaktan eğitim çeşididir.

Hibrit eğitim: Öğrencilerin derslerin belirli sayıda saatlerin hem gerçek okul ortamında hem de dijital ortamda aldıkları karma bir yöntemdir. Özellikle pandemi dönemlerinde sınıf mevcutlarının kalabalığının önüne geçmek için kullanılmaktadır.

1.8. Uzaktan Eğitimin Faydaları

Okullar ve diğer eğitim kurumları artan eğitim maliyetlerini düşürmek, zamandan ve mekândan tasarruf sağlamak için uzaktan eğitim modelini benimsemeye başlamışlardır. Eğitim kurumları geleneksel eğitim modeline göre daha kaliteli eğitim olanağı sunması, bağımsız eğitim gruplarıyla çalışma fırsatı vermesi, teknolojik alt yapının sunduğu imkân fazlalığından dolayı uzaktan eğitimi tercih etmektedirler. Bu yararlarının yanında; Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için katkılar sağlayan çağdaş öğrencinin değişimler, gelişmeler karşısında yaşam boyu öğrenme gereksinimlerini karşılamak önemli bir unsurdur.

a) Yaşam boyu öğrenme kapsamında insanların istedikleri alanda bağımsız bir şekilde kendilerini geliştirme imkânı olması,

- b) Öğrenme öğretme ortamlarında yaş, mesafe, yöntem ve teknik konularda çeşitlilik ve esneklik sunması,
- c) Maliyet olarak yüz yüze eğitime göre daha ucuz olması,
- d) Kişinin fazladan zaman harcamadan, kendi özel işlerini aksatmadan, maddi olarak herhangi bir kayba uğramadan eğitimlerini sürdürmeleri,
- e) Özel eğitime muhtaç bireylerin engel durumlarına göre planlama yapma olanağı sunması,
- f) Kırsal kesimde yaşayan ve eğitime erişim imkânı kısıtlı insanlara, eğitimde fırsat eşitliği sunması, uzaktan eğitimin diğer faydalı yönleridir (Odabaş, 2003:8-9).

1.9. Uzaktan Eğitim ile Yüz Yüze Eğitim Arasındaki Farklılıklar

Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitime denk bir eğitim türü olduğu söylenebilir. Her ne kadar denk birer eğitim sistemleri olsalar da birbirinden ayrılan yönleri vardır. Yüz yüze eğitimde sınıf ortamı olması gerekirken, uzaktan eğitimde kişi istediği her yerden eğitimini alabilmektedir. Yüz yüze eğitim, uzaktan eğitime göre daha zor ve maliyetlidir. Yüz yüze eğitimde yaş, konum, zaman kısıtları varken, uzaktan eğitimde bunların kısıtları yoktur. Yüz yüze eğitimde yetişkinler, işlerini bırakma zorunda olduklarından ücret kayıpları yaşarken, uzaktan eğitimde herhangi bir ücret kayıpları olmamaktadır. İnsanların uzaktan eğitime erişimleri, yüz yüze eğitime göre daha kolaydır. Yüz yüze eğitimde daha katı kurallar varken, uzaktan eğitim daha esnek bir yapıya sahiptir. Yüz yüze eğitimde sayı olarak kısıtlama varken, uzaktan eğitimde aynı anda yüzlerce kişiye eğitim verme olanağı vardır. Uzaktan eğitim, yüz yüze eğitime göre bireyin kendi başına ve bağımsız çalışma olanağını arttırmaktadır.

2. YÖNTEM

Literatür taraması; “Bir konuya dair daha önce yapılan araştırmalarla ortaya konulması ve bu bilgilerin belli bir amaca uygun olarak incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Buna paralel olarak, belli bir konu hakkında akademik olarak güvenilir, yetkin kişiler tarafından yayınlanmış olan çalışmaların incelenmesidir.” (Corbin & Strauss, 2008). Yani literatür taraması; herhangi bir konu hakkında ortaya konulmuş çalışmaların bütünüdür. Bu çalışmada kapsayıcı eğitimin dünü, bugünü ve yarını hakkında araştırmalar yapılmış, okullar ve öğrenme ortamlarında kapsayıcı eğitimin etkileri üzerine birçok bilimsel makale ve araştırma incelenmiştir. Dünyada ve ülkemizdeki kapsayıcı eğitim uygulamaları ve bunun eğitim sistemindeki önemi hakkında ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırma ile engelli ve dezavantajlı bireylerin eğitim sisteminde karşılaştıkları sorunların kapsayıcı eğitim yöntemiyle çözüme kavuşturulması yolları üzerinde durulmuştur. Çalışmada kapsayıcı eğitimin, öğrenme ortamlarında kullanılarak, öğrencilerin öğrenme ortamlarına aktif katılımının önünün hedeflenmektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma için nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Mevcut makale ve tezlerin incelenmesi, araştırılma yapılması, istenilen olgular üzerine malumat içeren nominal materyallerin çözümlenmesini kapsar (Şimşek ve Yıldırım, 2008).

2.2. Verilerin Toplanması

Uzaktan eğitim ile ilgili hakemli ulusal ve uluslararası dergilerde yayınlanmış olan bilimsel makaleler ve yüksek lisans tezleri incelenmiş, uzaktan eğitimin tanımı tarihsel gelişimi, yararları ve yüz yüze eğitimden farklı yönleri hakkında bilgi verilerek, uzaktan eğitimin okullarda ve diğer eğitim kurumlarında kullanılma amaç ve sıklıkları üzerine genel bir değerlendirme yapılarak, okuyuculara sunulmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Bu çalışma için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırması yapılan bilimsel makaleler ile yüksek lisans tezlerinin genel bir değerlendirme yapılarak, uzaktan eğitim hakkında bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve tanımlanan bulguların yorumlanması adımlarını içeren analiz yaklaşımıdır.

3. BULGULAR

Uzaktan eğitimin okul ve diğer eğitim kurumlarında kullanılma durumları, faydaları ve yüz yüze eğitimle karşılaştırılması dair yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan bulgulara göre;

“Covid-19 Pandemi Sürecinde Verilen Uzaktan Eğitim Hakkında Veli Görüşleri” adlı makaleye göre, Velilerin uzaktan eğitime dair yaşadıkları sıkıntıların başında online eğitim uygulamalarını kullanım düzeylerindeki dijital eksiklik olduğunu, EBA ve ZOOM programları hakkında yeterli bilgiye sahip

olmadıkları, bu programlarla ilgili süreç içinde yaşanan sıkıntıları çözmeye yetersiz kaldıklarını, pandeminin uzun sürmesine bağlı olarak kendilerini bu alanlarda yetiştirme ve geliştirme çabası içinde girdiklerini, mevcut internet kotalarının azlığından dolayı öğretmenlerin verdikleri ödevleri indirme, takip etme ve yapma konusunda bazı sorunların yaşandığını, evlerinde tablet ve bilgisayar yokluğundan dolayı zaman zaman ders takiplerinin ve izlenmelerinin yapılamadığı, uzun süreli uzaktan eğitimle eğitim yapıldığında, öğrencilerin derse katılımlarında zamanla isteksizlik yaşadıkları, devamsızlık konusunda daha az sorumluluk aldıkları, akranlarıyla bir araya gelemediklerinden sosyalleşme konusunda sıkıntı çektikleri, sürekli tablet ve bilgisayarla uğraştıklarından online oyunlar merak sardıkları, zamanlarının çoğunu bu şekilde geçirdikleri ve teknoloji bağımlılığı ile yüz yüze kaldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır (Oşar ve Bakır, 2022).

“Farklı Yönleriyle Uzaktan Eğitim” adlı makaleye göre; Uzaktan eğitim sürecinde öğrencilerin ilgi, yetenek ve öğrenme alanlarına göre ders planı yapıldığında akademik olarak başarı sağlandığı, akıllı tahta sayesinde derslerin daha eğlenceli olarak işlendiği, öğrencileri daha fazla keyifle derse odaklandıkları, derse katılım sayısının arttığı, daha verimli ders işleniş için bu tarz sınıf sayılarının artırılması, öğrenci sayısının ise azaltılması gerektiği, geleneksel sınıf yönetimde öğretmen merkezli ders işlemenin yerini öğrenci merkezli olarak işlenmeye bıraktığı ve akıllı tahta sayesinde sınıf gürültüsünde azalma yaşandığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Şahin vd., 2021).

“Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Eğitime Yönelik Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmaya göre, Tablo 2’de uzaktan eğitime ilişkin öğretmenlerin genel değerlendirmesi verilmiştir.

Tablo 2: Uzaktan Eğitime İlişkin Öğretmenlerin Bakış Açılı ve Genel Değerlendirmeleri

		N
Olumlu	Uzaktan eğitim zorlayıcı ve yorucudur.	6
	Uzaktan eğitimde verim yüz yüze eğitimden düşüktür	6
	Uzaktan eğitim fırsat eşitsizliğine sebep oluyor.	4
	Öğrenci katılımları yeterli değil.	4
	Uzaktan eğitimin faydalı olduğunu düşünmüyorum.	3
	Uzaktan eğitim zaman ve mekan açısından sınırlıdır.	3
Olumsuz	Uzaktan eğitim öğrencilerin eğitim öğretim faaliyetlerinden kopmamasını sağladı.	6
	Pandemi sürecinde uzaktan eğitim zorunlu ve gerekliydi.	3

Tablo 2’ye bakıldığında öğretmenlerin uzaktan eğitime dair olumlu ve olumsuz görüşlerini görmekteyiz. Öğretmenlerin genel değerlendirmesine bakıldığında, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre veriminin daha düşük olduğu, mekân ve zaman açısından problemlere sebebiyet verdiğini ve öğrencilerin ders katılımlarının beklenenin altında olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca veli ve öğrencilerin ekonomik yetersizliklerinden dolayı, bilgisayar ve tablet alamadıkları, olanların da internet ile ilgili sıkıntılar yaşadıklarını, birçok öğretmenin teknolojiyi kullanma konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları, okulların ve sınıfları teknolojik alt yapılarının istenilen düzeyde olmadığını dile getirmişlerdir.

“İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri” adlı çalışmaya göre, Her ülkede uygulanmakta olan internet tabanlı eğitim sisteminde genel başarı düzeyinin düşük olduğu, zaman içinde eğitim kurumlarının gözlenen eksiklik ve aksaklıkları tespit ederek, başarı düzeyini yükseltmeye başladıkları, zamandan, mekândan, uzaklıktan, ekonomik sorunlardan, yaşadıkları herhangi bir sorundan dolayı örgün eğitim sistemin dışında kalmış kişilerin, öğrenimlerini devam ettirmelerine yardımcı olduğu, eğitimde fırsat eşitliğine katkı sunduğu, esnek ölçme değerlendirme kriterleri sayesinde öğrencilere belirli avantajlar sağladığı, bu durumun uzaktan eğitimin yaygınlaşmasına olanak sağladığı sonuçlarına varılmıştır (Odabaş, 2003).

“Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” adlı makaleye göre, uzaktan eğitimde öğrenci-öğrenci ve öğretmen-öğrenci etkileşimlerinin yüz yüze eğitime göre daha pasif olduğu, öğrencilerin ders işleniş sırasında anlama faaliyetlerinde zorlandıkları, öğrencilerin derse katılım konusunda disiplinsizliklerin yaşanmasına neden olduğu, özellikle pandemi döneminde öğrencilerin ders olan ilgilerinin düştüğü, ders daha az önem verdiklerinin görüldüğü, öğrencilerin anlamadıkları konuları sorma konusunda çekingenlik gösterdiklerini, yeterli kaynakları sahip olmadıkları için de öğrenmenin tam gerçekleşmediğini, yüz yüze eğitimde daha fazla bilgi sahibi olduklarını, uzaktan eğitim sürecinde videoların ve ders içeriklerinin öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun olmadığı, ders videolarının öğrenci beklentilerini karşılayamadığı, bunun sonucu olarak da derse katılım oranlarının düştüğü, akademik olarak öğrencilerin gerilediği, okulların ve ev ortamlarının uzaktan eğitimin gereksinim duyduğu alt yapılardan yoksun olduğu, internet eksikliği ve

hız düşüklüğü nedeniyle derslere girilemediği, ses ve görüntü kalitelerinin düşük olduğu, ailelerin büyük bir kısmında bilgisayar ve tabletin bulunmadığı, tüm bu nedenlerden dolayı da yüz yüze eğitimin uzaktan eğitime göre daha faydalı olduğu sonuçlarına varılmıştır (Kandemir & Çelik, 2021).

“Sanal Ortamda Eğitim Ve Öğretimin Geleceği ve Olası Sorunlar” adlı çalışmaya göre, İletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak ülkelerin, farklı eğitim modelleri geliştirme çabası içine girdikleri, birçok ülkenin bilgi teknolojilerini diğer ülkelerin üzerinde hâkimiyet kurma aracı olarak kullanmaya başladıkları, özellikle bireylerin internet ve bilgi teknolojilerini bağımsız ve aktif kullanmaları yönünde eğitim planlarını değiştirdikleri, internet temelli eğitimi sistemlerini, geleneksel okul eğitimlerine tercih etmeye başladıkları, uzaktan eğitimi, geleneksel eğitimle birlikte harmanlamaya çalıştıkları, uzaktan eğitim için sağlam bir alt yapının oluşturulması gerektiği, öğrenci, öğretmen ve veli bilgilerinin korunması adına birçok önlemin alınma ihtiyacının doğduğu, uzaktan eğitimden yeterince fayda sağlanması için özellikle üniversitelerle işbirliği yapılması gerektiği, öğrencilerde teknoloji bağımlılığının önüne geçmek için öğrenci ve ailelerin bu konuyu dair eğitimlerden geçirilmesi, ailelerin internet, bilgisayar ve tablet erişimlerinin kolaylaştırılması ve devlet olanaklarının bu yönde kullanılmasının uygun olacağı sonuçlarına varılmıştır (Taşpınar & Tuncer, 2007).

“Türkiye’de Uzaktan Eğitim Konusunda Yapılmış Çalışmaların Alanlara Göre Dağılımı” araştırma sonuçlarına göre, uzaktan eğitimin, geleneksel okullardaki eğitimi destekleyici işlevi olduğu, içerik geliştirme konusunda bazı aksaklıkların yaşandığı, öğrencilerin öğrenme alanlarına ve yeteneklerine göre içeriklerin tekrardan düzenlenmesi ihtiyacının olduğu, Türkçe, matematik ve fen alanlarında çalışmalar yapıldığı geri kalan alanlarla ilgili herhangi bir çalışmanın ortaya konmadığı, son dönemlerde özellikle yabancı dil ile ilgili çalışmalarda uzaktan eğitimin daha sık kullanıldığı, yaşanan pandemi süreciyle birlikte yaygınlaştığı ve eğitim öğretimin bir parçası haline geldiği, e-ders içeriklerinin geliştirilmesi aşamasında sorunlar yaşandığı, öğretmenlerin bunları aktarım konusunda yeterince bilgiye sahip olmadıkları, teknolojik gelişmelere bağlı olarak uzaktan eğitimde yaşanan sorunları en aza indirgeneceği sonuçlarına ulaşılmıştır (Bozkurt vd., 2021).

“Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğrenci Akademik Başarıları ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” makalesine göre, yüz yüze yapılan eğitim öğretim faaliyetlerindeki öğrenci başarısının, uzaktan yapılan eğitim başarısına göre daha yüksek olduğu, kız öğrencilerle erkek öğrenciler arasındaki akademik farkın önemsiz olduğu, akademik başarı arasındaki bu farkın nedenleri arasında; özel bir öğrenme alanı olması, düşük internet hızı, uzaktan eğitime olan yabancılık, ebeveynlerin yeterli bilgiye sahip olmamaları, öğretmenlerin derse hazırlıksız olmaları, salgın oluşturduğu kaygı ve stres, düşük sosyoekonomik durum ve travma olduğu, pandeminin özellikle ilkökulu öğrencileri daha fazla olumsuz etkilediği, aradaki akademik başarı farkının ortadan kaldırılması için, yüksek düzeyli içerik üretimi, öğrenen öğretene etkileşiminin artırılması ve internet alt yapısında iyileştirmelerin yapılması, küçük yaş grubundaki öğrencilerin yeterince sorumluluk almamaları, derse olan ilgilerin azlığından dolayı tam öğrenmenin gerçekleşmediği, zaman zaman ders akışını bozan davranışların meydana geldiği ve sınıflarda disiplin sorunlarının olduğu, öğrenci motivasyonlarında zamanla azalma yaşandığı, sürekli katılımın sağlanmadığı durumlarda öğretmen merkezli derslerin işlendiği, öğrencinin daha pasif kaldığı, bu durumların önüne geçmek için e platform ortamlarının oluşturulması gerektiği ve öğretmen öğrenci etkileşimini artıracak etkinlik sayılarının artırılması sonuçlarına ulaşılmıştır (Kaş & Çopur, 2023).

“Uzaktan Eğitim ve Uygulamaları” adlı çalışmaya göre, 365 günün her saatinde ulaşım imkânı sunan uzaktan eğitimin tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de giderek yaygınlaştığı, uzaktan eğitim sayesinde hayat boyu öğrenmenin önünün açıldığı, herkesin her yerden erişim imkânına sahip olduğu, her ne kadar geleneksel yüz yüze eğitimin yerini tutmasa da; engelli öğrenciler, uzaklıktan dolayı okullara gidemeyenler ve kendilerini alanlarında yetiştirmek isteyen insanlar için iyi bir öğrenme yolu olduğu, bunun için de teknolojik alt yapının işler bir halde bulunması, iletişim alt yapısındaki sıkıntıların çözümlenmesi, internet hızının artırılması, kablosuz bağlantı olanaklarının sunulması, kaliteli içerik ve etkinliklerin üretilmesi, öğretmen eğitimlerine önem verilmesi ve öğretmenlerin teknoloji okur-yazarlığı konusunda bilinçlendirilmesi sonuçlarına varılmıştır (Araç & Bakan, 2014).

“Eğitimin Öğrenci Motivasyonu Açısından İncelenmesi” adlı çalışmaya göre, uzaktan eğitim sürecinde işlenen derslerde internet hızı ile ilgili sıkıntıların yaşandığı, hız düşüklüğünden dolayı zaman zaman öğretmenin sesini duyurma konusunda sorunlar çıktığını, bu sıkıntılardan dolayı dersin öğrenciler tarafından tam anlaşılmadığı, öğrencinin buna bağlı olarak sıkılmasına ve ilgisini başka şeylere vermesine neden olduğu, yüz yüze eğitimde bu tür durumlara rastlanılmadığı, sınıf ortamında sordukları soruları, uzaktan eğitimde sormadıkları ya da zamanında cevap alamadıklarını, öğretmenleriyle normal zamanda

kurabildikleri iletişimi kuramadıkları, ders bazlı bakıldığında, Türkçe dersine nazaran, Fen ve Matematik derslerinde daha fazla ilgilinin dağıldığını, özellikle Fen ve Matematik derslerinde öğretmen merkezli ders anlatımından dolayı öğrenci katılımının minimum düzeyde kaldığını, sosyal ortam olarak uzaktan eğitim ile yüz yüze eğitim arasında farklılıklar olduğu, öğrencilerin bazılarının zamansız derse katılımı yüzünden yeterli sınıf düzeni ile disiplinin sağlanmadığını, öğrencilerin uzaktan eğitim hakkında daha olumsuz görüşlere sahip olduğu ancak öğretmenlerin ders hazırlıklı girdiği, eğlenceli etkinlikler yaptırdığı ve derste oyun ile anlatım yaptığında öğrencilerin daha keyifle derse katılım sağladıkları sonuçlarına varılmıştır (Şimşek, 2022).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkeler eğitim sistemlerini, dünyada yaşanabilecek her türlü olumsuz duruma göre planlamalıdır. Gelişen teknoloji ile birlikte öğrencilerin, ortaya çıkan beklenmedik durumlar karşısında eğitim öğretilerine devam etmeleri konusunda ülkelerin her zaman için bir yedek sistemi hazırda bulundurmaları gerekmektedir. Son yıllarda yaşanan pandemilerden dolayı ülkeler eğitim, sağlık, ekonomik olarak büyük darboğazlara girmişlerdir. Ülkeler, okulları kapatmak zorunda kalarak, eğitim öğretime ara vermişlerdir. Virüsün daha fazla yayılımını önlemek için alınan bu önlemler, eğitim öğretimin aksamasına neden olmuştur. Avrupa'daki birçok ülke eşzamanlı veya eş zamansız online eğitim programlarına başvurmak zorunda kalmışlardır. Uzaktan eğitim süreci ile öğrencilerin öğrenimlerine uzaktan tablet ya da bilgisayar ortamında devam etmeleri sağlanmıştır. Ancak bulunan bu çözüm beraberinde birçok sorunu da gündeme getirmiştir. Bunların başında internette yaşanan hız sorunları, kopmalar, ailelerin ekonomik yetersizlikleri, öğretmenlerin teknolojiyi kullanma sorunları ve ebeveynlerin bu sistem hakkındaki bilgisizlikleridir. Öğrencilerin yüz yüze eğitime katılamamaları aynı zaman bazı sosyal sorunlara da neden olmuştur. Öğrencilerin okuldan uzaklaşmalarına bağlı olarak, akranlarıyla sosyalleşememeleri, yeteneklerini ortaya çıkarabilecek etkinliklerden uzak kalmaları kendilerini gerçekleştirmelerine engel olmuştur. Yaşanan bu sorun, sıkıntı ve zorluklara rağmen, pandemi, insanların hayat boyu öğrenme kavramının farkındalığının oluşumuna öncülük etmiştir. Pandemi ile birlikte "her zaman, her yerde öğrenme" kavramının internet ortamına taşınması sağlanmıştır. Uzaktan eğitim sayesinde öğrenciler, tek başlarına karar verme, yaratıcı problem çözme yeteneği ve öğrenmeyi öğrenme gibi özelliklerini geliştirirler. Ancak uzaktan eğitimden yeterli düzeyde yarar sağlanması için, ülkelerin teknolojik alt yapılarının gelişmiş olması ve ihtiyaca vermesi gerekir. Pandemi ile birlikte birçok ülke, virüsün yayılımının önüne geçmek için uzaktan eğitim uygulamalarını başlatmıştır. Bu ülkelerin başında Türkiye, Arnavutluk, Brezilya, Yunanistan, Kosova ve Fas olmuştur. Türkiye teknolojik alt yapı olarak iyi olmasına rağmen, öğrenci ve velilerin ihtiyacına cevap verememiştir. Uzaktan eğitimde istenilen başarının sağlanması için, ülkelerin sahip oldukları çevrimiçi kaynakları güçlü hale getirmesi, internet alt yapı donanımını yaygınlaştırması, internet hızını yükseltmesi, e-öğrenme içeriklerini zenginleştirilmesi ve öğretmen eğitimlerini artırması gerekmektedir. Ülkemizde her ne kadar FATİH (Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) Projesi, uzaktan eğitim hizmetleri için uygulamaya konulmuşsa da beklenen verim alınamamıştır. Özellikle pandemiler göz önünde bulundurulduğunda, gelecek nesiller için yeni eğitim modellerinin tasarlanması için yapılan bu projenin eksik kalacağı çok nettir. Uzaktan eğitimin, yüz yüze eğitim kadar başarılı olabilmesi için ders konularında ve müfredatlarda sadeleştirme yapılması, ders planlarının uzaktan eğitime göre tasarlanması, uygun etkinlik ve materyal teminine gidilmesi, tablet ve bilgisayar ihtiyaçlarının karşılanması, internet hız problemleri ile kota sınırlarının aşılması, hayat boyu öğrenmeye katkı sunması, öğretmenlerin teknolojik okur-yazarlık düzeylerinin artırılması, e-öğrenme içeriklerin oyun ve animasyonlarla desteklenmesinin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

4.1. Öneriler

1. Uzaktan eğitimde başarının sağlanması için ders içeriklerinin daha anlaşılır hale getirilmesi, ders kesintilerinin olmaması için internet alt yapısının tekrardan düzenlenmesi, teknik personel desteğinin sunulması ve dünyadaki iyi örneklerin takip edilerek, öğrenme ortamlarına uyarlanması,
2. Öğretmenlerin uzaktan eğitim hakkında genel bir bilgiye sahip olmaları, teknolojik cihazları özelliğine uygun olarak kullanmalarını sağlayacak hizmet içi eğitimlerin planlanması,
3. Uzaktan eğitimde akademik başarının yanında öğrencilerin sosyal ve psikolojik gelişimleri için uygun iletişim araçları ile destek eğitim planlarının yapılması,
4. Uzaktan eğitime ilişkin aile eğitim eğitimleri ile bilgilendirme seminerlerinin düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıyaman, Z. (2014). Uzaktan Eğitim Yoluyla Yabancı Dil Öğretimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 92-97.
- Arat, T., & Bakan, Ö. (2014). Uzaktan Eğitim ve Uygulamaları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 14(1-2), 363-374.
- Bozkurt, M., Önder, E. & Topçuoğlu, F. (2021). Türkiye’de Uzaktan Eğitim Konusunda Yapılmış Çalışmaların Alanlara Göre Dağılımı. *Çukurova Araştırmaları*, 7(2), 194-206.
- Caladine, R. (2001). *Learning Environments Of The Future: Narrow To Broadband Via Dvd*, Education Resources Information Center. <http://www.ascilite.org.au/conferences/melbourne01/pdf/papers/caladiner.pdf>.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage
- İşman, A.(1998). *Studentspreception of a classofferedthroughdistanceeducation*. [Doctoral thesis], Ohio University, USA.
- Kaş, B., & Çopur, E. (2023). Uzaktan Eğitim Sürecinin Öğrenci Akademik Başarıları Ve Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(1), 17–29.
- Keegan, D. (1996). *Foundation of Distance Education (Third Edition)*. Routledge.
- Koşar, D., & Bakır, N. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinde Öğretmenlerin Uzaktan Eğitim Deneyimleri. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2231-2245.
- Kandemir, M. A., & Çelik, Y. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 88-103.
- Şahin, A.E., Çeliker, H., Baz, F., Karataş, A., Erol, H., Tatlı, C. & Tumru, Ö.F.(2021). *Farklı Yönleriyle Uzaktan Eğitim*. İksad Publish House.
- Şimşek, A. (2022). Uzaktan Eğitimin Öğrenci Motivasyonu Açısından İncelenmesi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 51-76. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.1047570>
- Odabaş, H. (2003). *İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri*. E-prints in Library and Information Science. 17(1).
- Özdil, İ. (1986). *Uzaktan Öğretimimin Evrensel Çerçevesi ve Türk Eğitim Sisteminde Uzaktan Öğretimin Yeri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Taylor, J. (2001). *Fifth Generation Distance Education, Higher Education Series*. Report No:40.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seckin Yayınları.
- Toraman, E., & Kayalar, F. (2020). *Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi*. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(64), 4026–4033. <https://doi.org/10.26450/jshsr.2228>
- Yıldız, R. (2004). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Atlas Kitapevi.
- Taşpınar, M. T. D., & Tuncer, M. (2007). Sanal Eğitim-Öğretim Ve Geleceği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 112-132.